

NOBEL ÖDÜLÜ: TEMEL BİLİMLERDE ÖDÜL ALAN KADIN ÇOK AZ

Nobel Ödülleri, 1901'den bu yana Fizik, Kimya, Tıp, Barış ve Edebiyat alanlarında verilmektedir. Ekonomi alanındaki ödül ise İsveç Merkez Bankası'nın 1968'de ayırdığı fon sayesinde, Nobel Anı Ödülü olarak dağıtılmaktadır. Nobel ödülleri bazı dönemlerde tartışmalara neden oldu. Bazen ödül alanların uygun olmadığı iddia edildi. Hitler ve Mussolini de kendi vatandaşlarının Nobel almalarını yasakladı. İlk Nobel Fizik Ödülü'nü, 1901'de W. Röntgen alınca katot tüpünü geliştiren P. Lenard tepki gösterdi. "Nobel'i o değil ben almalıydım" diye ödül kurulunu eleştirdi. Nobel Fizik Ödülü'nü 1903'te ve Nobel Kimya Ödülü'nü de 1911'de alan Madam Curie, Nobel alan ilk kadın ve iki kez ödül alan ilk kişiydi. Nobel komitesi, Madam Curie'nin özel hayatını öne sürerek Kimya Ödülü'nü almaya gelmemesini istedi ama o yılmadı, gidip ödülünü aldı. Kadınlara Fizik, Kimya ve Tıp ödülleri çok ender olarak verildi. Nobel Komitesi; 1901'den 2018'e kadar toplam olarak 892 kişiye ödül verdi ama kadınlara verilen Nobeller'den sadece 5'i Kimya'da ve 3'ü de Fizik alanındaydı. Kadınlardan Barış ve Edebiyat Nobel Ödülü alanların toplam sayısı ise 30'dur. İktisat ödülü sadece bir kadına, 2009'da Elinor Ostrom'a verildi. Fizik alanında ödül alan 210 kişiden 3'ü (%1,4), Kimya alanında ödül alan 181 kişiden 5'i (%2,8) ve Tıp alanında ödül alan 216 kişiden 12'si (%5) kadındır.

2018'de Fizik Nobeli'ni alan D. Strickland (solda) ve Kimya Nobeli'ni alan F. Arnold (sağda)

55 yıl sonra Nobel alan ilk kadın

Avrupa'da yüzyıllarca kadınların doktora yapması engellendi. Madam Curie, Paris'te 1894'te Sorbon'un Fizik ve Matematik bölümlerinden mezun oldu. Memleketi Polonya'ya dönünce, Krakow Üniversitesi'nde doktora yapmak istedi ama kadın olduğu için doktora kabul edilmedi. O da Paris'te doktora yaptı ve 1903'te Nobel Fizik Ödülü kazanan ilk kadın oldu. Aradan 60 yıl geçince 1963'te ABD'li M. Goeppert-Mayer, Fizik'te Nobel alan ikinci kadın oldu. Avrupa'nın en büyük araştırma merkezi olan CERN'de İtalyan fizikçi Alessandro Strumia, 28

Eylül 2018’de yaptığı konuşmada “Fizik erkekler tarafından kuruldu ve geliştirildi” diyerek kadınların Fizik’te önemsiz olduğunu ima etti. Struma’yı protesto eden bilim insanları sayesinde, Struma’nın CERN ile ilişkisi askıya alındı ve konuşma metni web sayfasından çıkartıldı. Olaydan birkaç gün sonra, Nobel Ödülü kazananlar 2 Ekim 2018’de açıklandı. Nobel Fizik Ödülü’nü, Kanadalı kadın fizikçilerden Doçent Donna Strickland kazanarak 55 yıl aradan sonra Fizik’te Nobel alan üçüncü kadın oldu. Donna, doktora çalışmaları sırasında yaptığı buluş nedeniyle Nobel aldı. Ancak bir süre önce bir kişi, Donna için Wikipedia’da bir sayfa hazırladı ama editörler “Donna’nın önemli bir buluşu yok” diyerek sayfasını kapattı. Donna, Waterloo Üniversitesi’nde henüz profesör kadrosu alamadı. Nobel Kimya Ödülü’nü de bu yıl ABD’li kadın akademisyenlerden Profesör Frances Arnold’un kazanması, Nobel Komitesi’nin kadınları artık görmezden gelemediğini gösterdi.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü